

Interprovinciaal Overleg
van, voor en door provincies

INTERPROVINCIAAL WOLVENPLAN

interventie richtlijnen

Interprovinciaal wolgenplan ***interventie richtlijnen***

In opdracht van Interprovinciaal overleg (IPO) - Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland (BACVP) en vastgesteld op 13 april 2023.

Opgesteld door de IPO-
Wolvenwerkgroep.

Dit document te citeren als: IPO 2023, Interventie richtlijnen - interprovinciaal wolvenplan. IPO, Den Haag.

Foto omslag: © Hugh Jansman

Voor meer informatie raadpleeg de website van het BIJ12 (www.bij12.nl) voor de meest actuele informatie.

Inhoud

Inleiding.....	3
Openbare orde en veiligheid	4
Voorkomen van problematische situaties	4
Wettelijk kader.....	5
Verjagen	6
Dode of gewonde wolf.....	6
Onderscheid probleemsituaties met wolven en probleemwolf	7
Deskundigenteam.....	7
Communicatie.....	7
Doorontwikkeling.....	8
Interventierichtlijnen voor probleemsituaties en probleemwolven	9
Situatie wolf – mens	9
Situatie wolf – hond.....	11
Interventierichtlijn – Melding van een aangetroffen (aangereden) dode of gewonde wolf of goudjakhals	14
1. Doel	14
2. Communicatie.....	14
Uitwerking Interventierichtlijn Melding van een aangereden dier – mogelijk wolf of goudjakhals	15

Inleiding

Deze interventierichtlijnen vervangen de richtlijnen zoals opgenomen in het Interprovinciaal wolvenplan 2019. Hiermee wordt invulling gegeven aan het daar beschreven beleid. Het is een uitvoeringsgericht document.

In richtlijnen wordt voor verschillende situaties duiding gegeven aan de juridische en beleidsmatige kaders die in het wolvenplan uiteen zijn gezet. De richtlijnen zijn bedoeld voor bestuurders, beheerders en uitvoerders als hulpmiddel bij het inschatten van situaties en het bepalen van de handelwijzen die daarbij horen. Er is gekozen voor de vorm van een escalatielader waarbinnen de kwalificaties *Geen probleem*, *Probleemsituatie* en *Probleemwolf* worden onderscheiden, waarvan de kwalificatie *Probleemwolf* als meest urgent wordt ingeschat. Dit onderscheid is van groot belang, omdat situaties soms vragen dat snel en adequaat wordt gehandeld. Te langzame besluitvorming of verkeerde beslissingen kunnen dan ernstige gevolgen hebben. Ook voor externe partijen is het belangrijk dat duidelijk is wat zij in verschillende situaties van overheden kunnen verwachten.

Openbare orde en veiligheid

Veiligheid van mensen staat bovenaan. Wanneer die veiligheid acuut in het geding is, kan op last van de burgemeester worden ingegrepen. In een dergelijke situatie is de burgemeester het bevoegd gezag. Een burgemeester kan direct ingrijpen op basis van de Gemeentewet (art 175 en 176). Dat hoeft dus niet te gebeuren op basis van de Wet natuurbescherming. Ook provincies kunnen op basis van de Wet natuurbescherming ingrijpen wanneer openbare orde en veiligheid in het geding is. De daarvoor te hanteren procedures zullen eerder gericht zijn op het voorkomen van onveilige situaties dan op het acuut inspelen daarop. Bij ingrijpen zal altijd eerst moeten worden overwogen of de situatie met, voor de wolf, niet-dodelijke middelen het hoofd kan worden geboden. Alleen wanneer dat niet redelijkerwijs mogelijk is, kan worden besloten over te gaan op dodelijke maatregelen. De afwegingen worden hiervoor in onderstaande richtlijnen meegegeven.

Wolven mijden in principe het contact met mensen. Onder normale omstandigheden vormen wolven voor mensen dan ook geen bedreiging. Een ontmoeting met een wolf is altijd een uitzonderlijke gebeurtenis. Het komt echter voor dat wolven op onverwachte plekken worden gezien, zoals in bebouwd gebied of langs wegen. Ook dan is niet altijd sprake van onnatuurlijk gedrag en is in de meeste gevallen geen sprake van een gevaarlijk situatie. Een situatie kan wel gevaarlijk worden wanneer wolven hun schuwheid verliezen, bijvoorbeeld wanneer ze door mensen gevoed worden. In dat geval zal eerst worden geprobeerd de wolf weer "bang" voor mensen te maken. Als dat niet lukt, kan uiteindelijk worden besloten de wolf te doden.

Gehouden dieren, met name schapen, vallen met enige regelmaat ten prooi aan wolven. Dat is niet helemaal te voorkomen. Voor een dierhouder kan dit erg moeilijk zijn. Het gangbare beleid is er dan ook op gericht om de dierhouder zo goed mogelijk te ondersteunen bij het beschermen van de dieren (bijvoorbeeld door voorlichting en via een subsidieregeling voor preventieve maatregelen). En tegemoetkoming in de schade te bieden wanneer een aanval van wolven zich voordoet.

Voorkomen van problematische situaties

Situaties die gevaarlijk zijn voor mensen, of situaties waarin wolven bovenmatig schade aan gehouden dieren toebrengen, ondanks de inzet van preventieve maatregelen, kunnen zich voordoen. In de meeste gevallen zal dan sprake zijn van een wolf die heeft geleerd dat in de buurt van mensen voedsel te vinden is of dat vee een makkelijk prooi vormt. Het betreft dan aangeleerd, problematisch gedrag. Het belangrijkste doel van de interventierichtlijnen is om te voorkomen dat wolven dit gedrag aanleren. Het is daarom van groot belang dat de richtlijnen, juist ook in situaties waarin geen, of niet direct sprake is van problematisch gedrag, correct worden nageleefd. Overheden (bevoegd gezag) en formeel betrokken uitvoerenden dienen correct te kunnen handelen. Hier ligt ook een belangrijke verantwoordelijkheid bij burgers en veehouders.

Wettelijk kader

Het opzettelijk verstoren en doden van wolven is bij de wet verboden en strafbaar. Alleen in uitzonderlijke situaties kan het bevoegd gezag toestemming geven om van dat verbod af te wijken. In de richtlijnen wordt aangegeven in welke situaties dat het geval zou kunnen zijn. Tevens wordt aangegeven met welk doel en aan welke voorwaarde vervolgens moet worden voldaan om tot het nemen van maatregelen over te kunnen gaan. Het kan soms frustrerend zijn om alle stappen, zoals preventie en analyse van de situatie te moeten doorlopen voordat harder kan worden ingegrepen. Maar als de richtlijnen in zulke situaties juist worden nageleefd, kunnen alle betrokken partijen er gerust op zijn dat rechtmatig wordt gehandeld.

In principe is de wolf in Nederland beschermd. In de interventierichtlijnen *wolf-mens*, *wolf-hond*, *aangereden wolf en/of doodgevonden wolf* wordt aangegeven wat die beschermde status betekent voor de mogelijkheden om in te grijpen in verschillende situaties. De richtlijnen zijn erop gericht probleemsituaties te voorkomen en om ingrijpen mogelijk te maken wanneer ze zich toch voordoen. Nota bene, de richtlijn voor situaties *wolf-vee* is niet aangepast ten opzichte van de richtlijn zoals die in 2019 is vastgesteld. In het volgende, geactualiseerde wolvenplan zal wel een nieuwe richtlijn *wolf-vee* worden opgenomen.

Voor het verjagen en in het uiterste geval doden van een wolf is een ontheffing of vrijstelling nodig. De provincie kan een dergelijke ontheffing of vrijstelling verlenen, maar zal dat in alle gevallen nog steeds degelijk moeten onderbouwen. Uit die onderbouwing moet duidelijk blijken dat hiervoor een wettelijk bepaald belang is, dat de ingreep geen negatief effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de wolf en dat er geen bevredigende alternatieve oplossingen voorhanden zijn. Ook moet worden onderbouwd wat het te verwachten effect is van de maatregel. Hiervoor is soms veel informatie nodig, maar er is ook veel informatie al beschikbaar. Op de website van BIJ12 staat bijvoorbeeld al veel gepubliceerd.

De richtlijnen geven aan in welke situatie een dergelijk proces in gang kan worden gezet. Het toepassen van de richtlijnen op zichzelf is echter nog geen wettelijke rechtvaardiging om in te grijpen. Wanneer de richtlijnen correct worden nageleefd kan ontheffingverlening, als dat nodig is, wel snel plaatsvinden, mits, zoals gezegd, voldoende onderbouwd. Het documenteren van de situatie is dan ook van groot belang.

Voor de situaties *wolf-mens* en *wolf-hond* is het wettelijk belang "openbare veiligheid" aan de orde. Hoewel een aanval van een wolf op een hond niet direct een gevaarlijke situatie voor mensen op hoeft te leveren, is het zorgelijk wanneer een wolf actief honden opzoekt. De wolf vertoont in dat geval ongewenst gedrag, en escalatie naar een situatie die ook voor mensen gevaarlijk is ligt mogelijk op de loer. Ook in deze situaties moet een eventuele ontheffing of vrijstelling van het verbod wolven te verjagen of doden zorgvuldig worden onderbouwd, en ook hier moet worden aangetoond dat er geen bevredigende alternatieve oplossingen voorhanden zijn. Het belang openbare veiligheid zal bij wolven zwaarder wegen dan het belang schade aan landbouwgewassen en vee, wat ingrijpen eerder mogelijk maakt. Bij acuut gevaar kan altijd direct worden ingegrepen op last van de burgemeester.

Verjagen

Het begrip verjagen behoeft nadere toelichting. Verjagen is een maatregel die het dier (de wolf) doet vluchten. Deze maatregel brengt het dier niet in gevaar en/of verwondt het dier niet wezenlijk. Voor alle gevallen geldt dat de in te zetten middelen in de betreffende situatie proportioneel dienen te zijn.

We onderscheiden drie vormen van verjaging:

1. **Verjagen van eigen terrein of uit eigen buurt om gevaarlijke situaties te voorkomen.**

Dit is bij de wet niet verboden, hier is dus geen toestemmingsbesluit, zoals een ontheffing voor nodig. Verjaging mag bijvoorbeeld met geluiden of visuele middelen. Het is niet toegestaan de wolf te verwonden. Wanneer de gevaarlijke situatie is verholpen, moet het verjagen gestaakt worden, de wolf mag niet worden opgejaagd of achtervolgd.

2. **Verjagen van wolven die we bang willen maken voor mensen, negatief conditioneren.**

Dit is bij de wet verboden, hiervoor is dus een toestemmingsbesluit nodig. Bij verlening van het toestemmingsbesluit moet worden aangetoond dat het in te zetten middel effectief en proportioneel is.

3. **Verjagen vanuit zijn wolven-leefgebied.**

Dit is wettelijk verboden. Hiervoor is een toestemmingsbesluit, zoals een ontheffing voor nodig. Bij verlening van dat besluit zullen zwaarwegende argumenten moeten worden aangedragen waaruit blijkt dat verjaging uit het gebied noodzakelijk is.

Dode of gewonde wolf

Wanneer een wolf (of goudjakhals) dood (of gewond) wordt aangetroffen, is de politie in principe het eerste aanspreekpunt. De politie kan beoordelen of de situatie verdacht (er kan mogelijk sprake zijn van een strafbaar feit) of gevaarlijk is en of er maatregelen genomen moeten worden. Bijvoorbeeld een weg tijdelijk afzetten.

De politie schakelt vervolgens andere betrokken instanties in. Om het dier te mogen vervoeren, monsters te nemen of sectie uit te voeren zijn vergunningen nodig. De provincie is hiervoor verantwoordelijk. Een gewonde, maar nog levende wolf, kan met beperkte ingrepen misschien weer terug worden teruggeplaatst in de natuur. Een deskundige, bijv. een dierenarts moet die afweging maken. In de meeste gevallen zal dat echter niet mogelijk of niet verantwoord zijn en moet de wolf worden geëuthanaseerd. Ook daarvoor is een ontheffing van de provincie vereist, dit is veelal, geregeld in provinciale (valwild-) verordeningen.

De provincie bepaalt hoe de wijze van afhandeling van een gewonde of dode wolf (of goudjakhals) wordt ingevuld binnen het kader van de interprovinciale richtlijn. Eveneens wordt in opdracht van de provincie en/of BIJ12 het wolvenmeldpunt en WENR ingeschakeld.

Onderscheid probleemsituaties met wolven en probleemwolf

In de interventierichtlijnen wordt onderscheid gemaakt tussen een *probleemsituatie* en een *probleemwolf*. Het verschil tussen die twee is dat een probleemwolf problematisch gedrag vertoont dat niet noodzakelijk onnatuurlijk, maar wel afwijkend is. Het gaat om gedrag dat de wolf zeer waarschijnlijk heeft aangeleerd als reactie op menselijke omstandigheden.

In een probleemsituatie gedraagt de wolf zich niet afwijkend, maar ontstaan wel conflictsituaties. Dergelijke situaties zijn niet helemaal te voorkomen, maar de impact kan met het nemen van de juiste maatregelen worden beperkt. Bij een echte probleemwolf kan, na nadere afweging, het verwijderen (m.a.w. doden) van dat individu uit de populatie uiteindelijk de enig overgebleven oplossing zijn.

Documenteren, beoordelen en opvolgen van meldingen

Gezien de wettelijk beschermde status van de wolf, moet terughoudend worden omgegaan met beheeringrepen, ook wanneer probleemsituaties zich voordoen. Acute, levensbedreigende situaties voor mensen vormen hierop een uitzondering. Bij ingrepen worden daarom escalatieladders gehanteerd, zie onderstaande handelingsrichtlijnen. Wanneer in een wolvengebied honden worden aangevallen, is het van belang onderscheid te kunnen maken tussen aanvallen op loslopende honden en op aangelijnde honden, of honden achter een hek. Pas in het uiterste geval kan toestemming worden verleend om een wolf te doden. In dat geval is het niet voldoende dat alle stappen in de escalatieladder zijn doorlopen, de keuze dient goed onderbouwd te zijn, hiervan moet waar mogelijk ook bewijs overlegd kunnen worden. Om die reden is het van groot belang alle stappen zorgvuldig te documenteren. Zo mogelijk kan uit monitoringsaspecten ook overwogen worden de wolf te vangen, te verdoven en te zenderen.

Deskundigenteam

In bepaalde situaties kan het wenselijk zijn een groep onafhankelijke deskundigen de situatie nader te laten analyseren. Het instellen en samenstellen hiervan is een keuze van de betrokken provincie, zo nodig in overleg met gemeentes en wolvencommissie. Doel is te komen tot een onpartijdig en objectief oordeel en advies dat enerzijds een analyse biedt van de situatie in dat gebied en aanbevelingen doet over een eventuele aanpak. En anderzijds kan leiden tot het preciezer documenteren van kennis en ervaringen die in andere situaties te benutten zijn.

Communicatie

In onderlinge afstemming tussen provincies, gemeentes, politie, IPO, BIJ12, VNG en mogelijk andere partijen wordt gewerkt aan een communicatiestrategie. Deze is gericht op het informeren van het publiek, betrokkenen en instanties die een mogelijke rol spelen bij de implementatie van de richtlijnen.

Doorontwikkeling

De richtlijnen bieden handvatten voor situaties die op het moment van opstellen te voorzien zijn. Er kunnen zich echter altijd onvoorziene situaties voordoen. Op dat moment moet een bevoegd gezag op basis van eigen afwegingen besluiten nemen. De richtlijnen bieden daar ruimte voor. In sommige gevallen zal het nodig zijn hiervoor een expert (bijvoorbeeld het hiervoor genoemde deskundigenteam) te raadplegen. Ook daarvoor bieden de richtlijnen handreikingen.

De richtlijnen zijn opgesteld op basis van wettelijke en beleidsmatige kaders en op basis van huidige ervaringen in binnen- en buitenland. Een aantal van de beschreven situaties hebben zich in Nederland echter nog niet voorgedaan. Daar is nog geen ervaring mee en hierover bestaat nog geen jurisprudentie. Het is denkbaar dat de richtlijnen op basis van toekomstige ontwikkelingen moeten worden bijgesteld. Om dit te kunnen doen is het belangrijk probleemsituaties ook als leermoment te kunnen gebruiken. Om die reden wordt documentatie en analyse van de situatie expliciet als actie benoemd in een aantal situaties. De richtlijnen zullen periodiek tegen het licht worden gehouden en zo nodig aangepast.

Het in deze interventierichtlijnen verwoorde beleid dient te worden verankerd in provinciale regelgeving (beleidsregels, verordeningen e.d.) waaronder bijvoorbeeld de provinciale valwildregeling.

Tot slot de suggestie dat indien men snel wil handelen het goed is voorafgaand bepaalde ontheffingen en vergunningen in algemene zin voorbereid te hebben ('klaarliggen'). Dan behoeft slechts de situatieafhankelijke invulling nog plaats te vinden.

Interventierichtlijnen voor probleemsituaties en probleemwolven

Situatie wolf – mens

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
<p>a Wolf loopt overdag of 's nachts door stedelijk gebied of dorpskern zonder interesse voor gebouwen, erven, tuinen, honden.</p>	<p><i>Normaal gedrag</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wolf is niet geïnteresseerd in mensen maar mijdt geen bebouwing. • Wolven zijn niet uitsluitend nachtactief. 	<p>Ongevaarlijk</p> <p>Maar opletten, probleem kan ontstaan als wolven regelmatig voedsel(resten) vinden bij bebouwing.</p>	<p>In principe geen maatregelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evt. communicatie publiek. • Eventueel aanwezige voedselbronnen verwijderen om gewenning aan mensen te voorkomen. • Geval observeren en documenteren om eventueel benodigd ingrijpen in latere situaties te kunnen onderbouwen. <p>Doel: bewustwording omgeving</p>	<p>Geen probleemsituatie</p>
<p>b Wolf vlucht niet meteen bij het zien van voertuigen en mensen maar stopt en observeert.</p>	<p><i>Normaal gedrag</i></p> <p>Wolf heeft nog geen slechte ervaring meegemaakt. Vooral jonge wolven zijn vaak nieuwsgierig.</p>	<p>Ongevaarlijk</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Niet lokken en voeren. Oppassen voor gewenning. • Geval observeren en documenteren. Bij herhaalde meldingen communicatie publiek, voorlichting inzake voeren. <p>Doel: bewustwording omgeving.</p>	<p>Geen probleemsituatie</p>
<p>c Wolf wordt gezien op minder dan 30 meter* van bewoonde huizen.</p> <p>Het betreft verschillende incidenten in hetzelfde gebied gedurende een periode van enkele weken.</p>	<p><i>Divers:</i></p> <p>1^e paartijd: zoekt partner of ziet honden als concurrent.</p> <p>2^e aanwezige voedselbronnen.</p>	<p>Waakzaamheid geboden.</p> <p>Mogelijk conditionerings- en gewenningsprobleem, risico op hybridisatie of letsel hond.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oorzaak opsporen en wegnemen, honden afschermen van mogelijke contacten met wolf. • Publiek voorlichten. • Als geen resultaat: wolf verjagen (actieve afschrikking) met als doel de wolf "bang" voor mensen te maken. <p>Doel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording omgeving. • Voor verjaging op eigen terrein is geen toestemmingsbesluit nodig. 	<p>Probleemsituatie</p>

				<ul style="list-style-type: none"> Inzet op mogelijk traject van ontheffingverlening voor actieve verschrikking. Situatie monitoren. 	
d	Wolf tolereert (passief) bij herhaling dat mensen hem/haar naderen tot minder dan 30 meter*.	<i>Wolf is in toenemende mate gewend geraakt aan aanwezigheid van mensen.</i>	Waakzaamheid geboden-aandacht vereist Indicatie voor sterke habituatie, mogelijk positieve conditionering.	<ul style="list-style-type: none"> Analyseren situatie door deskundigen(-team), met als doel ingrepen te kunnen afwegen. Negatieve conditionering/ afschrikking zo vroeg mogelijk, met als doel wolf "bang" te maken voor mensen. Toestemmingsbesluit nodig. Mogelijk traject van ontheffingsverlening. Situatie monitoren. 	Probleemsituatie
				Als aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar is dan situatie probleemwolf. <i>Doel:</i> Probleemwolf uit de populatie wegnemen <i>Toestemmingsbesluit nodig:</i> In gang zetten traject ontheffingsverlening. Situatie monitoren.	Probleemwolf
e	Wolf benadert actief en bewust meermaals mensen binnen 30 meter* en lijkt geïnteresseerd in mensen.	<i>Gedrag kan verschillende oorzaken hebben:</i> <ul style="list-style-type: none"> Mogelijk sterke voedselconditionering en gewenning. Hond kan een trigger zijn. 	Kritieke situatie Kans op gewenning en uiteindelijk agressief gedrag en letsel mens.	<ul style="list-style-type: none"> Opsporen en verjagen (actieve afschrikking), publiek waarschuwen niet te voeren. Toestemmingsbesluit nodig. Situatie monitoren. 	Probleemsituatie
				Als aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar is, dan situatie probleemwolf. <i>Doel:</i> Probleemwolf uit de populatie wegnemen Bij acute veiligheidssituatie wolf doden op last burgemeester, op basis van de Gemeentewet.	Probleemwolf
f	Wolf reageert defensief (passief agressief) op mensen bij verstoring (bijvoorbeeld tijdens eten van prooi) en vlucht niet meteen	<i>Normaal gedrag.</i> <ul style="list-style-type: none"> Afhankelijk van karaktereigenschappen individu. Verdediging van prooi. 	Gevaarlijk	Publiek waarschuwen om niet in de buurt van de wolf te komen. <ul style="list-style-type: none"> Eventueel wolf verjagen (actieve afschrikking) met als 	Geen probleemsituatie

	weg of doet schijnaanvallen, zonder mensen gericht te benaderen.			doel wolf "bang" te maken voor mensen. <ul style="list-style-type: none"> Voor lokale verjaging is geen toestemmingsbesluit nodig. 	
g	Wolf reageert actief agressief op mensen bij verstoring (bijv. tijdens eten van prooi) en valt mensen aan.	<i>Normaal, maar problematisch gedrag.</i> Verdediging van prooi, wolf voelt zich bedreigd en neemt initiatief tot aanval.	Gevaarlijk	Publiek waarschuwen om niet in de buurt van de wolf te komen. <ul style="list-style-type: none"> Eventueel wolf verjagen (actieve afschrikking d.m.v. conditioneren) met als doel wolf "bang" te maken voor mensen. Voor lokale verjaging is geen toestemmingsbesluit nog, voor conditionering wel. <p>Als aversieve conditionering niet werkt of praktisch niet uitvoerbaar is dan situatie probleemwolf. Doel: Probleemwolf uit de populatie wegnemen.</p> <p>Bij acute veiligheidssituatie wolf doden op last burgemeester, op basis van de Gemeentewet.</p>	Probleemsituatie
h	Wolf reageert agressief op mensen zonder aanleiding	<i>Extreme gewenning, mogelijkheid op hondsdelheid</i>	Gevaarlijk	In gang zetten procedure toestemmingsbesluit voor doden wolf. <p>Doel: Probleemwolf uit de populatie wegnemen.</p> <p>Voor doden wolf is toestemmingsbesluit nodig. Daarin zal onder andere moeten worden aangetoond dat de wolf zonder aanleiding agressief gedrag vertoont.</p>	Probleemwolf

* Vluchtafstand: wolf laat mensen toe < 30m of benadert zelf tot < 30m. In het stroomschema staat enkel de actieve vorm: wolf nadert, maar de afstand < 30 meter is in beide gevallen een criterium om tot gerichte interventie over te gaan. Oorzaak gedrag en toe te passen maatregelen per geval te beoordelen.

Situatie wolf – hond

Gedrag wolf	Oorzaak	Inschatting	Maatregel en doel	Situatie
-------------	---------	-------------	-------------------	----------

a	<p>Wolf benadert meermaals mensen met aangelijnde honden</p> <p>(verschillende mensen en verschillende honden, maar niet agressief).</p>	<p><i>Wolf ziet in de hond een soortgenoot</i></p>	<p>Geen acuut gevaar voor de mens, maar waakzaamheid geboden!</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monitoren, gevaar voor hond niet uitgesloten. • Mensen kunnen deze situatie als bedreigend ervaren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analyseren en monitoren situatie. • Mogelijk in gang zetten procedure voor toestemmingsbesluit verjaging met als doel negatieve conditionering. • Publiek voorlichten. <p>Doel: bewustwording omgeving</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor lokale verjaging is geen toestemmingsbesluit nodig. 	<p>Probleemsituatie</p>
b	<p>Wolf benadert meermaals mensen met aangelijnde honden en is agressief naar honden.</p>	<p><i>Wolf ziet in honden soortgenoot die zijn territorium bedreigt</i></p>	<p>Kritisch</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kans op letsel hond • Stressvol voor mensen • Risico dat mensen betrokken raken. 	<p>Hondeneigenaren bewust maken van gevaar.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien proportioneel, gebied afsluiten voor honden. • Mogelijk in gang zetten verlening toestemmingsbesluit voor negatieve conditionering. <p>Indien de situatie zich zonder provocatie van wolf blijft voordoen, in gang zetten toestemmingsbesluit voor doden wolf.</p> <p>Doel: Probleemwolf uit de populatie wegnemen</p>	<p>Probleemsituatie</p> <p>Probleemwolf</p>
c	<p>Wolf wordt gezien op minder dan 30 meter van bewoonde huizen.</p> <p>Het betreft verschillende incidenten gedurende een periode van enkele weken.</p>	<p><i>Wolf zoekt partner, of ziet honden als concurrent (in paartijd).</i></p>	<p>Waakzaamheid geboden</p> <p>Mogelijk risico op hybridisatie of letsel hond en gewenningsprobleem.</p>	<p>Oorzaak opsporen en wegnemen, honden afschermen van mogelijke contacten met wolf.</p> <p>Publiek voorlichten. Als geen resultaat, wolf verjagen (actieve afschrikking).</p> <p>Doel: bewustwording omgeving en verjagen wolf uit deze omgeving.</p> <p>Voor lokale verjaging is geen toestemmingsbesluit nodig.</p>	<p>Probleemsituatie</p>
d	<p>Wolf doodt meermaals honden bij bebouwing (op erf of in tuinen).</p>	<p><i>Wolf heeft geleerd dat honden een makkelijke prooi zijn, of ziet honden als concurrent.</i></p>	<p>Kritisch</p> <p>Grote acceptatieschade, risico dat er voor mensen gevaarlijke situatie ontstaat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Publiek voorlichten • Waar mogelijk preventieve maatregelen • Honden bij de wolf weghouden, e.d. afhankelijk van de situatie. 	<p>Probleemsituatie</p>

			<p>Doel: bewustwording omgeving.</p> <p>Voor lokale verjaging is geen toestemmingsbesluit nodig.</p> <p>Als maatregel niet succesvol of niet uitvoerbaar is: Wolf doden op last burgemeester, op basis van de Gemeentewet.</p> <p>Doel: ingrijpen in aanwezigheid wolf door deze te doden.</p>	<p style="background-color: yellow;"> </p> <p style="background-color: red;">Probleemwolf</p>
e	<p>Wolf doodt honden die niet zijn aangelijnd en niet in de directe nabijheid van mensen verblijven.</p>	<p><i>Wolf ziet in honden soortgenoot die zijn territorium bedreigt</i></p>	<p>Natuurlijk gedrag</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Publiek voorlichten. • Loslopende hond in een wolventerritorium vormt voor de hond een reëel risico <p style="background-color: yellow;">Probleemsituatie</p>

Interventierichtlijn – Melding van een aangetroffen (aangereden) dode of gewonde wolf of goudjakhals

1. Doel

- 1.1. Borging openbare orde en veiligheid, inclusief verkeerveiligheid en vrije doorgang wegen.
  - 1.2. Bescherming wolf
  - 1.3 Vaststelling doodsoorzaak, mogelijk vaststelling strafbaar feit.
  - 1.4 Veiligstellen plaats delict en eventueel justitioneel onderzoek ter plekke.
-
- 2.1. Filteren van meldingen op waarschijnlijkheid wolf.
  - 2.2. Monitoringsdata zoals, DNA en ander bewijs, veiligstellen

2. Communicatie

- 2.2.1. Politie is verantwoordelijk voor perscommunicatie vanaf eventueel plaats delict.
- 2.2 Provincie brengt een persbericht uit.
- 2.3 Indien geen verdachte situatie schaal de politie af en is het aan de provincie om eventuele communicatie over de aanrijding te voeren.

Uitwerking Interventierichtlijn Melding van een aangereden dier – mogelijk wolf of goudjakhals

1. Ontvangst melding aangereden dier – mogelijk wolf

- 1.1 Een waarnemer van de aanrijding meldt rechtstreeks aan een instantie:
- Meest waarschijnlijke eerste ontvanger van de melding: politie
  - Mogelijke andere ontvanger(s) van de melding:
    - Stichting Wildaanrijdingen Nederland, provinciale Valwildorganisatie, Dierenambulance, gemeente, terreinbeheerder, provincie, BIJ12, Wolven in Nederland, Zoogdiervereniging, Faunabeheereenheid, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, WENR, Waarneming.nl, LTO (lokale afdeling), Regiocoördinator wolf of vrijwilliger.

2. Eerste ontvanger geeft melding zo snel mogelijk door aan de meldkamer (politie)

- 2.1 Politie schat in of situatie onveilig is, en of mogelijk sprake is van een strafbaar feit.
- 2.2 Politie neemt mogelijk maatregelen om veiligheid te waarborgen, voert mogelijke justitieel onderzoek uit op plaats delict en schakelt wolvenmeldpunt in.
- 2.3 Elke eerste melding dient z.s.m. te worden doorgegeven aan de betreffende provincie en/of BIJ12. Deze neemt contact op met het Wolvenmeldpunt en WENR.

3. Provincie en/of BIJ12 geeft opdracht aan het Wolvenmeldpunt na te gaan of er sprake is van een wolf of goudjakhals.

4. Provincie en/of BIJ12 geeft opdracht aan WENR om ter plaatste te gaan om een veldopname te maken en een eventueel dode wolf op te halen en te vervoeren naar een koellocatie en het laboratorium van DWHC te Utrecht.

5. Wolvenmeldpunt voor screening

- 5.1 Wolvenmeldpunt voert snelle screening uit op (on)waarschijnlijkheid wolf

> Wolf onwaarschijnlijk:

- Wolvenmeldpunt informeert zo snel mogelijk provincie en BIJ12;
- Wolvenmeldpunt zorgt voor terugkoppeling naar eerste ontvanger.

> Wolf waarschijnlijk of zeker:

- Wolvenmeldpunt informeert zo snel mogelijk provincie en BIJ12;
- Wolvenmeldpunt zorgt na definitieve validatie voor opname in NDFP.

In het geval er sprake is van een gewond, dus nog levend, dier wordt een deskundige ingeschakeld om een oordeel te kunnen geven of het dier nog kan worden teruggeplaatst in de nabijheid van de vindplaats. Indien dit niet mogelijk is wordt het dier geëuthanaseerd. Een deskundige is bijvoorbeeld degene die ter plekke de

wildaanrijding/valwildafhandeling afwikkelt of een ter plaatse aanwezige opgeroepen dierenarts of een andere wolvendeskundige die hierover een oordeel kan vellen. Het is aan de provincie hier nadere invulling aan te geven.

6. Provincie draagt zorg voor het inlichten relevante organisaties en vervolgacties. Het kan zo zijn dat de vrije doorgang van wegen in het geding is, en er opgetreden dient te worden.

6.1 In geval van: aangereden dier, mogelijk wolf, dood ter plaatse

> Betreffende provincie zorgt voor:

- inlichten contactpersonen, WENR, DWHC, terreinbeheerder (indien van toepassing)
- vervoer en opslag van kadaver in koeling
- desgewenst communicatie via persbericht
- laten uitvoeren van veldvalidatie

6.2 In geval van: aangereden dier, mogelijk wolf, gewond ter plaatste

> Politie maakt inschatting van veiligheidssituatie. Indien veiligheid geen belemmering, oproepen van een deskundige:

1. Deskundige maakt afweging of wolf, eventueel met behandeling terug in de natuur geplaatst kan worden. Indien ja, ter plaatse laten behandelen, indien mogelijk en wenselijk eventueel laten zenderen.
2. Deskundige kan zo nodig ook opdracht krijgen om direct te handelen in geval van euthanasering.
  - Indien nee, zie 6.1
  - Eventueel communicatie via persbericht.

> Indien dier ter plekke gedood, zie 6.1

6.3 In geval van: aangereden dier, mogelijk wolf, niet meer ter plaatste

> Betreffende provincie zorgt in samenspraak met politie en deskundige voor nazoek door BOA of jachtaktehouder met zweethond en/of drone.

- Indien dier gevonden en dood, zie 6.1
- Indien dier gevonden en gewond, zie 6.2
- Indien dier niet gevonden wordt het zoeken gestaakt.

6.4 Er is geen perspectief om wolf na behandeling terug te plaatsen

> Wolf wordt geëuthanaseerd

> Betreffende provincie zorgt voor:

- inlichten contactpersonen politie/BOA, WENR, DWHC, terreinbeheerder (indien van toepassing)
- vervoer en opslag van kadaver in koeling t.b.v. nader onderzoek.
  - eventuele communicatie via persbericht
  - eventueel laten uitvoeren van evaluatie.